

Nakon ekonomskog i narodnog sloma te propasti našeg narodnog brodarstva na jedra u Hrvatskom primorju Nikola je zajedno s bratom »Vičencom Polićem, nekadašnjim zapovjednikom jedrenjaka »Kraljevica«, čovjekom šira obrazovanja i kulture, koji je govorio sedam jezika, osnovahu i uređivahu prvi hrvatski list u Americi«,⁵ u gradu Chikagu. Iz braka Sebalda i Ljudmile Cihlar-Polić potekli su tri sina: Milutin, Zdenko i Vatroslav, te dvije kćeri: Ruža i Cvijeta. Za učiteljavanja u Kraljevici ističe se Sebald Cihlár kao kulturni i javni radnik. Tu ga nalazimo među osnivačima Hrvatskog pedagoško-književnog zbora (1873), zatim kao tajnika kraljevičke narodne čitaonice koja je osnovana 1861. g., i kao suradnika mjesnoga tjednika »Primorac«. Redovna mu se suradnja u lokalnom tjedniku ograničila isključivo na obimnom pisanju članaka iz slavenskoga svijeta U svome domu u Kraljevici ugostio je 1874. g. Augusta Šenou i njegova pratioca Budu Budisavljevića koji je zabilježio da je Šenoa još mnogo ranije, za svoje praške ere, zavolio Sebalda Cihlara »kao duhovito i vatreno momče-rodoljupče«. Od slavnihi čeških književnika k njemu je u Kraljevicu navraćao i pjesnik Jan Neruda. Isto je tako kasnije (1897) Sebald Cihlár bio organizator i vodič prve veće ekskurzije čeških turista na naš Jadran i po njemu duž cijele obale, sve do Cetinja u Crnoj Gori. To je bila za ono vrijeme u Austro-Ugarskoj velika manifestacija slavenskog bratstva, pa je o tom izuzetnom kulturnom, političkom i turističkom događaju izašla i omašna knjiga u Pragu na češkom jeziku.

Tako je po tome svome 13-godišnjem kraljevičkom razdoblju kulturnog rada i javnog djelovanja (1865—1878) postao Sebald Cihlár u Kraljevici poznata, cijenjena i uvažena ličnost.

On je i kasnije redovno navraćao sa svojom obitelji u to primorsko mjesto da u staroj roditeljskoj kući njegove supruge proboravi s djecom godišnji odmor preko ljeta.

Godine 1878. preselio se Sebald Cihlár iz Kraljevice u Senj, gdje nastavlja započetim radom što je potrajao neprekidno 30 godina. Svoje učiteljsko zvanje zamijenio je ovdje skrbi i brigom oko ekonomskog podizanja grada Senja i Hrvatskog primorja.

Kao tajnik tek osnovane Trgovačko-obrtničke komore u Senju 1875. godine briga mu je oko provođenja privredne politike toga kraja. Naročito radi na unapređenju primorske problematike, kao što su: razvoj ribarstva, brodarstva, uzdržavanje kopnenih i uspostavljanje pomorskih prometnica, kao i turizma uopće što se nalazi na području Hrvatskog primorja još u ranim počecima. U toj se funkciji tajnika Komore pokazao vrlo agilnim i djelotvornim. Tako je njegovo sudjelovanje na gospodarskim izložbama u Beču i Pešti 1896. te u Zagrebu 1906. g. bilo zapaženo, kao i njegovo uspješno zalaganje na osnivanju tvornice cementa u Bakru. Briga oko ekonomskog podizanja grada Senja i cijeloga Hrvatskog primorja bila je otad njegova glavna životna okupacija. Osim te profesionalne aktivnosti, djelovao je i na kulturnom polju i to kao predsjednik Narodne čitaonice u Senju, a sudjelovao je 1898. g. u pothvatu oko izdavanja edicije »Spomenica« o aktualnim ekonomskim prilikama što su je izdale tri komore u Hrvatskoj, pa se tako istakao kao neumorni radnik i uvaženi stručnjak oko narodno-gospodarskog podizanja Hrvatske. Za taj njegov senjski period od oko 30 godina (1878—

—1907) ističe u riječkom »Novom listu« od 1907. g. u nekrologu s potpisom neki Senjanin da je Sebald Cihlár bio marljiv, radin i ustrajan s naprednim demokratskim duhom, da »... nije bio strančar, već patriota-Hrvat koji je duboko osjećao svu težinu naše podređenosti, te do skrajnosti zauzet s energičnim nastojanjem da se postigne ono što se postići može.«

Potom bismo mogli skoro sav njegov četrdesetgodišnji kulturni rad i javno djelovanje podijeliti u dva perioda, i to u kraljevički i senjski. Kraljevički karakterizira kulturno-pedagoški rad s manifestacijama slavenske solidarnosti, a senjski pak nacionalno-ekonomski, s naglašenom pravaškom notom.

Sebald Cihlár preminuo je u Zagrebu 1907. g. gdje je i pokopan uz prisutnost brojnih Senjana te mnogih drugih prijatelja i znanaca. Najmlađe dijete u tom obiteljskom krugu bio je Vatroslav, ili inače od milja nazivan — Slavko. Rodio se 3. kolovoza 1896. g. u kući trgovačke obitelji Zudenigo što se nalazi na Cilnici, na najvećem trgu grada Senja.⁷ Pučku je školu polazio u Senju i sklonost za literaturu pokazao je u najranijoj dječjoj dobi. Kao učenik IV razreda pučke škole u Senju izdao je književni listić i posvetio ga Josipu Jurju Strossmayeru. Kako mu je 1907. g. umro otac, majka se odselila natrag u Kraljevicu k svojim. Budući da je tako rano ostao bez oca i brige za daljnje školovanje, to uz pripomoć starije braće i sestara i kao stipendist zagrebačke Trgovačko-obrtničke komore polazi Nautičku školu u Bakru. Nastavio je književnom suradnjom i u bakarskom đlačkom listu »Novi život« pod pseudonimom Ognjeslav, kao i u istoimenom omladinskom časopisu »Novi život« što je izlazio na Rijeci. Još kao srednjoškolac osnovao je Vatroslav Cihlár u Kraljevici pučku knjižnicu i Hrvatsku čitaonicu »August Senoa«. Slične hrvatske čitaonice osnovao je i po obližnjim mjestima u Križišću i Sv. Kuzmi (sada Vitoševo). Nadalje je u mjestima Hrvatskog primorja razvio veliku djelatnost održavajući analfabetske tečajeve, i to naročito u Kraljevici i Križišću, te u udaljenijim mjestima kao u Zagonima i Ledenicama iznad Novog Vinodolskog. Osobito živ rad vodio je u Kraljevici tako da je organizirao predstave i priređivao koncerte u korist Istre.⁸ Boravak i školovanje u bakarskoj nautici bilo je odlučno i presudno za Vatroslava Cihlára kao i za njegove daljnje životne smjernice. Svojom književnom suradnjom i aktivnim sudjelovanjem u naprednom omladinskom pokretu za kulturnih i političkih prilika u Hrvatskoj 1912. g. svrstao se u red hrvatske napredne revolucionarne omladine jugoslavenske orijentacije. To je bilo doba kad je ukinut ustav, a uveden režim komesarijata, kojega je ban i kraljevski povjerenik bio u Hrvatskoj Slavko Cuvaj.⁹ Zbog raspoloženja hrvatskog naroda protiv financijske nagodbe i mađarizatorske željezničarske programatike obratili su se 12. siječnja 1912. g. okupljeni u Zagrebu predstavnici sjedinjene Stranke prava caru Franji Josipu I s molbom da uredi unutrašnje prilike u Hrvatskoj i njen odnos prema Monarhiji. Sabor je na to odmah raspušten, a 19. siječnja 1912. g. prihvaćena je ostavka bana Nikole Tomašića.¹⁰ Istog je dana imenovan banom i povjerenikom Slavko Cuvaj (od 19. I. 1912. do 21. VII. 1913.) i preuzimanjem banske vlasti odmah je uslijedio progon navinstva i istaknutijih kulturnih i političkih pojedinaca kako bi tako oštrim mjerama uspostavio mir u Hrvatskoj.¹¹ Sve je to izazvalo političke demonstracije u gradovima Hrvatske, Bosne i Hercegovine, kao i na Rijeci, Sušaku i Bakru. Iza toga je uslijedio u ožujku 1912. g. opći štrajk

srednjoškolaca u Hrvatskoj koji je u punom zamahu zahvatio i srednjoškolce Rijeke, Sušaka, Bakra i Senja. U njemu se našao među omladinskim organizatorima i Vatroslav Cihlár pa je iz toga izvukao određene političke represalijske i dažke posljedice.

Političke prilike za Cuvaja komesarijata u Hrvatskoj znatno su se dojmile i riječko-sušačke, a potom i bakarske omladine koja je aktivno radila u tajnim klubovima i to od početka 1912. g. Ona izdaje omladinsko glasilo »Novi život« kao svoj list, a potajno ga uređuje Antun Barac, učenik VII razreda Gimnazije na Sušaku. U svim tim omladinskim pothvatima Barac je bio vrlo aktivan, čak i ideolog sušačke srednjoškolske omladine, koja se poput drugih zalagala za stvaranje organizacije hrvatsko-srpske omladine, pa su tako i stvorile svoj Savez omladine s posebnim pravilima. To je i učinilo Antuna Barca u dažkim i poratnim godinama »rodoljubom široke jugoslavenske koncepcije«, naprednim čovjekom i piscem.¹²

Osim Antuna Barca, učenika VII razreda Gimnazije na Sušaku, Vatroslava Cihlára, učenika III razreda Nautičke škole u Bakru i drugih srednjoškolaca, sudjelovali su još i neki stariji napredni i revolucionarni srednjoškolski, a među njima najznačajniji je bio Josip Baričević,¹³ koji je iz političkih razloga, a na osnovi nacionalno-jugoslavenskog programa, pobjegao u Srbiju 1912. godine.

U tim političkim prilikama i događajima revolucionarne omladine jugoslavenske orijentacije toga vremena aktivni je učesnik i Vatroslav Cihlar. Pisao je pod pseudonimom Ognjeslav i u kasnijim godinama davao je u

Sl. 170 — Otkrivanje spomen-ploče Senjskoj čitaonici na zgradi »Ferajn« na Malim vratima. S desne strane književnika Gustava Krkleca, Dragutina Tadijanovića i Dobriše Cesarića stoji Slavko Sihlar. Senj 1960.

Sl. 171 — Kuća na Potoku, trgovačka radnja Rudolfa Vancine (oko 1915).

brojnim člancima i esejima svoje tumačenje pojedinim ondašnjim zgodama i o ličnostima koje su sudjelovale u njima. Njegov je đачki rad bio usko povezan političkom aktivnosti i širenjem naprednih revolucionarnih misli o njegovim člancima. Od zapaženijih članaka bio je tada njegov članak: »Zena u redovima napredne omladine«. Čini se da je ipak Barčev članak »Štrajk« iz 1912. g. pospješio revolucionarno raspoloženje i protestno gibanje kod srednjoškolaca i ostale omladine jer je neposredno iza toga započeo na Sušaku đачki štrajk poslije političkih demonstracija đaka i građana 3. ožujka 1912. g. uz neprekidno trajanje sve do 10. travnja iste godine. Kao opći štrajk srednjoškolaca protiv Cuvajeva komesarijata proširio se na cijelu Hrvatsku i izazvani sukobi potresali su zbog toga cijelu Monarhiju. U takvu napetom stanju došlo je do atentata na kraljevskog povjerenika i komesara Slavka Cuvaja. Taj je atentat izveo 8. lipnja 1912. g. sveučilištarac Luka Jukić (1887—1929) iz Svilaja u Bosni, onda kad se Cuvaj vraćao s neke svečanosti.

Svi ti politički događaji potresali su omladinu i društvo u Hrvatskoj, pa su zbog toga štrajka u Hrvatskoj istjerani iz škole đачki »buntovnici«.

Tako je zbog toga štrajka provedena oštra istraga i u Nautičkoj školi u Bakru i potom je cijela jedna klasa učenika izgubila tu školsku godinu. Među njima morao je i Vatroslav Cihlar napustiti Nautičku školu u Bakru, a direktor Nautike obrazložio je to Cihlarovo isključenje u izvještaju Zemaljskoj vladi u Zagrebu ovako: »Vatroslav Cihlar je bio drzak i renitentan kolovođa svih pobuna u zavodu, što baca osobitu sjenu na karakter mlada a darovita mladića. Najobljubljenije poslje njegova duševnog rada je umovati o svijetu i svjetskim prilikama i odnošajima, pored česa je pun koje-kakvih svjetskih neprokuhanih i nesređenih razvratnih misli.«¹⁴

Daljnje redovito školovanje nastavio je Vatroslav Cihlar u Kotoru, gdje je u Nautičkoj školi i maturirao 1913. g. Time je taj rani, mladenački i đački idealizatorski period u životu Vatroslava Cihlara zaključen. On je ostavio u njegovu psihičkom životu i daljnim političkim preokupacijama i transformacijama znatan utisak što će se s vremenom i životnim prilikama modificirati i staložiti u njegovim stavovima i zrelim pristupima intelektualnog razmatranja izvjesnih nacionalnih zbivanja, kojima je ponovno postao pokretačem i sudionikom, ali s druge životne pozicije i političke orijentacije. Istina, ono osnovno napredno i demokratsko, udruženo sa socijalnim osjećajem, ostalo je glavno obilježje čitava daljnjeg nemirnog, lutajućeg i bohemskog života Vatroslava Cihlara u različitim istovjetnim i suprotnim oblicima.

Poslije završene Nautičke škole u Kotoru ukrao se kao mladi kadet Vatroslav Cihlar na pb »Szapáry« riječkog parobrodarskog društva Adria. Kao pomoćni časnik sve do I svjetskog rata prelazi 1913. g. s grupom drugih Adrijinih pomoraca na pb »Ultonia«. Taj je parobrod održavao iseljeničku prugu iz Rijeke do New Yorka. Početak I svjetskog rata zatekao ga je na Rijeci, gdje je i mobiliziran, ali osumnjičen zbog svojeg nacionalnog, demokratskog i socijalnog stava nije upućen u momaricu kao pomorski časnik nego u Karlovac, u domobransku pukovnicu.¹⁵ Na taj prisilni način zauvijek je napustio Vatroslav Cihlar pomorsko zvanje i posvetio se navinarstvu i književnosti surađujući tako u različitim literarnim revijama, političkim listovima i stranačkim novinama. U vremenu od 1917—1967. g., dakle u pedesetak godina svoga života i književnog i publicističkog stvaralaštva objavio je oko 117 vrijednih i zapaženih književnih radova, a da nisu sabrani i izdani ni u jednoj samostalnoj i posebnoj knjizi. Surađivao je u Supilovu »Novom listu« na Sušaku, Bijankijevu »Narodnom listu« u Zadru, zatim u zagrebačkim novinama »Obzor«, a u rubrici »Na vrhu pera« i u dnevniku »Hrvat«, kasnije u riječkom »Novom listu«, kao i u časopisima »Hrvatska revija«, »Riječka revija«, »Pomorstvo« i dr. Za vrijeme I svjetskog rata ponovno se povezuje u Zagrebu s Antunom Barcem i Onatijcem Antunom Tomašićem. Osnivaju Nakladni zavod »Jug«, i to po zamisli samoga Barca kojemu je od 1914. g. interes sve više usmjeren književnosti i književnom radu jer se prestao direktno baviti pitanjima omladine i njihove političke organizacije.

Neposredno poslije svršetka I. svjetskog rata odlazi 1921. g. u Beč i Frankfurt n/M, gdje na sveučilišnim studijama sluša sociologiju i kulturnu historiju. U inozemstvu je živio isključivo od novinarskog rada jer je poznao i mogao se služiti s nekoliko evropskih jezika. Vrativši se kući, postaje član uredništva zagrebačkih novina »Obzor« i glasila Hrvatske zajedničarske stranke »Hrvat« i u redakcijama tih listova radi do 1929. godine. Zbog anonimnog napisa brošure »Amputacija Hrvatske« i beskompromisnog stava

prema kraljevskoj diktaturi emigrirao je u Njemačku i Švicarsku. U Berlinu je suradnik lista »Berliner Tagblatt« pa tako svjetsku javnost informira u svojim člancima o kulturnim vrednotama i duhovnim dostignućima Hrvata u književnosti i nauci s međunarodnog gledišta. Među ostalim znancima u inozemstvu, u živom je kontaktiranju i s hrvatskim književnikom i pjesnikom proznih crtica »Lišće« Franom Mažuranićem. Nakon desetak godina provedenih u političkoj emigraciji vraća se 1939. g. kući i radi u Beogradu, a zatim i u Zagrebu kao član Pressbira. Uoči II svjetskog rata, 1940. g. objavljuje u prijevodu antinacističku knjigu »Razgovor s Hitlerom« što je uz njegov predgovor ilegalno izašla u Zagrebu. Ona je upozorenje na dolazak onih teških dana što su neminovno i uslijedili.¹⁶ Taj Chilarov rad između dva rata treba temeljitije ispitati jer je otisnuti materijal revijskog i novinskog značenja dosta nepristupačan zbog njegovih političkih progona, nesigurnosti boravka i čestih putovanja, te na taj način tako dati cjelovitiji prikaz njegove književničke i publicističke ličnosti toga vremena.

Poslije II svjetskog rata preselio se Vatroslav Cihlar već 1947. g. ponovno na Rijeku i postaje direktor Pomorskog muzeja u Rijeci. U vremenu dužeg upravljanja muzejom prikupio je i obradio opsežnu građu o povijesti hrvatskog pomorstva, s naročitim osvrtom na Hrvatsko primorje. Isto je tako priredio za tisak rukopis o povijesti riječke tvornice papira, kao i veliku zbirku svojih pjesničkih i novinarskih radova pod naslovom »Popuhnul je tihi vetar« ili »Gromače i umejki«.¹⁷ Cihlar je smatrao da kao samostalan književnik i publicist može više koristiti hrvatskoj književnosti i stoga se osamostaljuje, ali i nadalje surađuje i objavljuje u svim poznatijim časopi-

Sl. 172 — Pogled na senjsku luku sa sjeverne strane (oko 1920).

sima, revijama, tjednicima i dnevnicima toga vremena niz svojih kulturno-povijesnih prikaza, recenzija i feljtona, i to u riječkom »Novom listu«, »Riječkoj reviji«, »Pomorstvu«, »Panorami«, zagrebačkom »Globusu«, »Sveopćem privrednom listu«, dubrovačkom »Našem moru«, »Bakarskim zvonima« i još u nekima. U tome brojnom tisku piše pod svojim imenom ili pod imenom svoga djeda Martina Sumića (Polića). Njegova je suradnja u tim časopisima i dnevnici prilično obimna i raznovrsna.

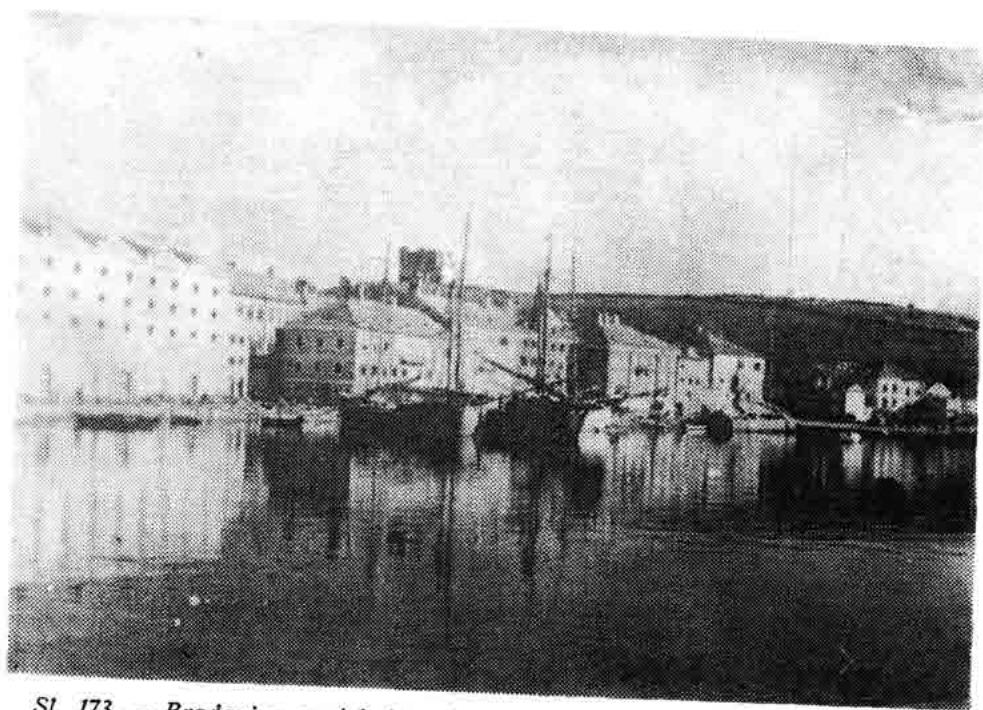
Od 1947—1968. g. Vatroslav Cihlar neprestano je boravio na Rijeci, a stanovao u Opatiji, i to razdoblje boravka u Rijeci u njegovom književnom stvaralaštvu mogli bismo nazvati riječkim razdobljem. U Rijeci službuje, djeluje kao samostalan književnik, obrađuje i piše članke i studije iz kulturnog, muzejskog i publicističkog područja. Objavljuje mnoštvo feljtona pod naslovom »Kulturno-historijske šetnje«, u rubrici »Kad kampanaju primorska zvona«, a u časopisu »Panorama« izlaze dokumenti kapetana Jelenčića koji je 1890. g. nestao barkom »Saint Margareth« Johana Ortha, bivšeg nadvojvode Ivana Nepomuka. U časopisu »Pomorstva« objavljuje niz feljtona što se tiču pomorstva i prilika života na Rijeci, zatim o prošlosti riječkog lazareta, o kraljevičkim pomorcima, o bakarskim nautičarima u doba štrajka 1912. g. Prikaz toga Cihlarova rada sažeo je Barbalčić u svome članku u ovih par riječi: »Opširan je to raspon raznovrsnih feljtona, prikaza, eseja razdoblja kulture, muzičke, društvene i privredne prošlosti Rijeke, Bakra, Kraljevice i Senja, koji je privlačio pažnju širokih slojeva čitatelja jer je bio izvoran, jer ih je pisao kao rutinirani novinar s vrlo jakim kulturom, čiji su se radovi izdizali iznad novinarstva i čija je ekspozicija bila pristupačna čitateljima«. ¹⁸

Cihlarov je rad bio vrlo zapažen i oko postavljanja današnjeg Pomorskog muzeja jer je on na svojim putovanjima prikupio uz osobne žrtve i teško materijalno samoodricanje vrijedne predmete, dokumente, navigacijske sprave i slike iz pomorske prošlosti naših primorskih i otočnih luka i gradova. Narочito je ljubavljku prikupljao arhivski materijal za povijest riječkog kazališta. Među počastima koje je Vatroslav Cihlar primio za života bile su kad 1963. g. primljen za člana Društva književnika Hrvatske, a 1964. g. za člana-suradnika Društva za proučavanje i unapređenje pomorstva Jugoslavije.

U osvrtu na sve prikazano o Vatroslavu Cihlaru, lako ga onda možemo upoznati kao čovjeka i kao književnika. U dječkim, mladim godinama priklonio se kao napredni omladinac predratnom programu jugoslavenski orijentirane revolucionarne i napredne omladine. Ocijenivši kasnije sudar mladenačkog političkog zanosa s krutim i bezobzirnim pretenzijama ostvarivanja zajedničkog jugoslavenskog državnog političkog uređenja, uz nastalu popratnu nemoć, pasivnost, gorko razočaranje i odricanje, okreće se poput drugih pojedinaca tih ratnih generacija ili dekadentnoj bohemskoj prepuštenosti i internom klonuću, ili odricanju suprotnih realnijih životnih i idejnih misli priželjkivanih ostvarenja. Sav se taj rani zanos i kasnije nezadovoljstvo očitovalo u Cihlarovu životu. Kraj svoga bohemskog nemira i slobodoljubiva duha Vatroslav Cihlar je za života oskudno živio i zbog toga mnogo pretrpio. U malim životnim zahtjevima ipak je pokazao žilavu volju, humanu načelnost i urednost u radu i stvaranju. Prema svojim suradnicima bio je ljudski pažljiv, uvijek voljan pomoći drugima u razjašnjenjima, a u publicističkom radu korektno se odnosio prema svakome. U životu je bio pronicljiv,

pomalo bohemski nespretni, ali ipak snalažljiv. Mnogo je toga znao, enciklopedijski je bio usmjeren prema primorskom kraju, erudit iz područja pomorstva i kulturne povijesti užega zavičaja.

Ovo što sam informativno i nepotpuno iznio o Vatroslavu Cihlaru kao svoje znanje o njegovu obiteljskom domu, roditeljima i rođacima, njegovu životnom putu, od mladenačkih i đaćkih dana pa sve do svoje smrti, kao i o njegovu publicističko-literarnom radu, smatram samo nabacanom skicom, jednim šatiranim pregledom rada toga vrijednog čovjeka i izuzetne ličnosti, a uz to i poticaj da se njegov književni lik postavi na ono mjesto što ga u duhovnom, intelektualnom i književnom stvaralaštvu i zauzima. Kad pojedinačno i temeljitije prikažemo i ostale članove poznate kraljevičko-senjske obitelji Cihlar-Polić, onda ćemo moći lakše ući u njihove obiteljske i osobne značajke. Potom će nam onda i Vatroslav Cihlar postati poznatiji, a po svemu onome što je dao za kulturnu i pomorsku prošlost našega primorskog kraja mnogo bliži.

Sl. 173 — Brodovi u senjskoj luci. Snimljeno sa zapadne strane oko 1920.

¹ Hrvatski kulturni spomenici, I. SENJ. Izd. JAZU, Zagreb 1940, str. 11

² Opširnije je o Sebaldu Cihlaru napisao dr Vinko Antić u »Riječkoj reviji«, god. XI (1962), br. 3—4, str. 148—152.

³ Martin Polić (1858—1903), rođen je u Kraljevici i u mladosti je pripadao opoziciji u vladinoj Narodnoj stranci. U Kraljevici od 1874—1878. g. uređivao je tjednik »Primorac«. Nakon toga je od 1878—1879. izdavao u Osijeku prvi hrvatski list »Branislav«, kao jedini i izraziti opozicioni list u Hrvatskoj uopće. Do toga se vremena Martin Polić nalazio u opoziciji u političkom životu Hrvatske. Za vrijeme banovanja Dragutina Hhuen-Hedeivaryja (1883—1903) prešao je u službu režima i otvoreno stao na stranu nasilnog provođenja mađarizacije u Hrvatskoj.

Martin Polić napisao je nekoliko knjiga političkoga sadržaja što po objektivnosti iznesene političke materije prilično odudaraju od njegova režimskog stava dnevnih političkih zbivanja. U knjizi: »Parlamentarna povijest Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije«, I—II. (Zagreb 1899—1900) nepristrano ocrtava politički razvitak Hrvatske od 1860—1880. g. To je zapravo najpotpuniji prikaz toga razdoblja hrvatske političke i parlamentarne povijesti. Zatim je slijedila knjiga: »Ban Drag. grof Klauen Hédevéry i njegovo doba« (Zagreb 1901), pisana nekritički u odnosu prema banu kao glavnom predstavniku mađarskog režima u Hrvatskoj. K tome je izdao još prvi i jedini svezak »Hrvatske reforme«, što je imalo biti kao neka snimka za politiku, narodno gospodarstvo i književnost. Po svemu tome radu Martin Polić je zanimljiva ličnost hrvatskog intelektualca toga vremena kojega je ban Khuen, poput mnogih drugih, planski znao uključiti u nenarodni rad samo kako bi što uspješnije ostvario svoju političku misiju u Hrvatskoj. (Prema natuknici J. Sidaka u Enciklopediji Jugoslavije, 6. Zagreb 1965, str. 530).

⁴ Vatroslav Cihlar: »Između Malih i Velikih vrata.« Nekoliko uspomena na Milutina Nehajeva i intimnih prizora iz njegova života. »Riječka revija«, god. XI (1962), br. 3—4, str. 39.

⁵ Ib., str. 40.

⁶ Bude Budisavljević: »Iz mojih uspomena«. Zagreb 1918, str. 125.

⁷ U istoj je kući rođen i njegov najstariji brat Milutin Nehajev, iako mu je greškom postavljena spomen-ploča na kući senjske trgovačke obitelji Juija Krmptića, inoga pokojnog oca, na Malim vratima. Za prvoga svoga kraćeg posjeta nakon duže vremena rodnome gradu, i u razgledavanju i obilaženju senjskih ulica poslije otklanjanja ruševina od zračnog ratnog bombardiranja mjesta, u društvu s mojim školskim drugom i prijateljem prof. Perom Sojatom, predsjednikom Senjskog muzejskog društva, čim sam zapao na mojoj rodnoj kući spomen-ploču podignutu u počast književniku Milutinu Cihlaru Nehajevu, odmah sam prijatelju Sojatu primijetio da je to greškom učinjeno. Spomenuo mi je da je to njima sugerirao Vatroslav Cihlar prema napisanom eseju u »Riječkoj reviji« (god. XI, br. 3—4, str. 35—46) o bratu Milutinu Nehajevu. Uvodni redovi iz toga esaja glase: »Kuća kod Malih vrata, u kojoj se rodio u Senju (25. XI 1880) Milutin Cihlar Nehajev, nalazi se pokraj nekadašnjih senjskih gradskih zidina, a preko puta povijesne Ferajne, sjedišta prve senjske čitaonice. Tu su stanovali njegovi roditelji sedamdesetih godina prošloga stoljeća, ali ne za dugo vrijeme. Preselili su se kasnije u drugu kuću.«

Pokazao sam prijatelju Sojatu i uvjerio ga da se stražnji dio te kuće ne nalazi pokraj nekadašnjih senjskih gradskih zidina nego da je naslonjen na Krajačev magazin, pročelni dio te kuće gleda na mali trg, nazvan Mala vrata i da nikakve veze nema s Ferajnom (Veretin), lijepom građevinom što je služila za društvene svrhe ondašnjeg vremena. Ferajin je smješten na potpuno drugoj lokaciji Malih vrata. Konačno, obitelj Sebalda Cihlara doselila se u Senj 1878. g. dakle osamdesetih godina, a ne kako Vatroslav Cihlar to navodi. I tu je u sjećanju Vatroslava Cihlar nesiguran. Nakon toga, prvom zgodom kad sam u Zagrebu sastao inače moga dobrog znanca Vatroslava Cihlara, prvo mi je bilo da ga upitam za tu grešku s postavljenjem spomen-ploče na navedenoj kući. On mi je iskreno priznao da je mi je taj detalj izbljedio u sjećanju i da se i sam kolebao pri odlučivanju, te da se doista ne smuća točno toga da je baš u toj kući rođen njegov brat Milutin, stariji od njega skoro 16 godina. U mojoj obitelji nije uopće postojala tradicija i nikada se nije spominjalo za vrijeme moje mladosti u Senju da bi se u našoj kući rodio književnik Milutin Cihlar Nehajev, što bi se s ponosom isticalo, iako su moji roditelji njegovu obitelj dobro poznavali jer je s Milutinovim ocem Sebaldom moj pok. otac i surađivao u Trgovačko-obrtičkoj komori. Mišljenja sam da bi tu grešku trebalo ispraviti zbog netočnosti i naknadno postaviti spomen-ploču Milutina Cihlara Nehajeva na njegovu rodnu kuću, na Cilnici, i to na pročelnom dijelu nekadašnje kuće senjske trgovačke obitelji Zudenigo.

⁸ Iz sjećanja Cihlarova školskoga druga nadbiskupa Senjsko-riječke nadbiskupije Kralječanina dra Josipa Burića što ih je zapisao dr Josip Sojat i objavio kao urednik diječnih vjerskih novina u »Bakarskim zvonima«, 1968, br. 2, str. 3.

⁹ Slavko pl. Čuvaj od Ivanske (1851—1931) bio je ban i kraljevski povjerenik u Hrvatskoj.

¹⁰ Nikola Tomašić (1864—1919), po struci bio je pravnik i političar.

¹¹ Čim je 31. ožujka 1912. g. imenovan Slavko Čuvaj za kraljevskoga povjerenika, u Hrvatskoj je na to službeno zavladao apsolutizani.

¹² Vinko Antić: Antun Barac u ogledalu zavičaja. Iz knjige: »Pisci, Rijeka, zavičaj«. Rijeka 1965, str. 228.

¹³ Josip Baričević (1884—1919) bio je novinar i pripovjedač. Pučku je školu svršio u rodnom gradu Bakru, a gimnaziju i nautičku školu nije dovršio. Radio je od 1908—1912. g. u Supilovu »Riječkom novom listu« i to kao korektor, reporter i feljtonist. Živio je bohemskim životom, a kao pristalica predratne jugoslavenske napredne i revolucionarne omladine prebjegao je iz političkih razloga u Srbiju, i za rata preko Albanije do Pariza. U domovinu se vratio teško bolestan i nekako odmah po svršetku I svjetskog rata preminuo je u Zagrebu 1919. g. Izdao je zbirku novela: »Novele i portreti« (Zagreb 1910) i u njima je satiričkim načinom slikao ljude iz običnog života. Književni mu je uzor bio Polić Kamov. Roman »Glupko Tuka« ostao mu je u rukopisu.

¹⁴ Josip Sojat: Vatroslav Cihlar, BAKARSKA ZVONA, 1968, br. 2, str. 3.

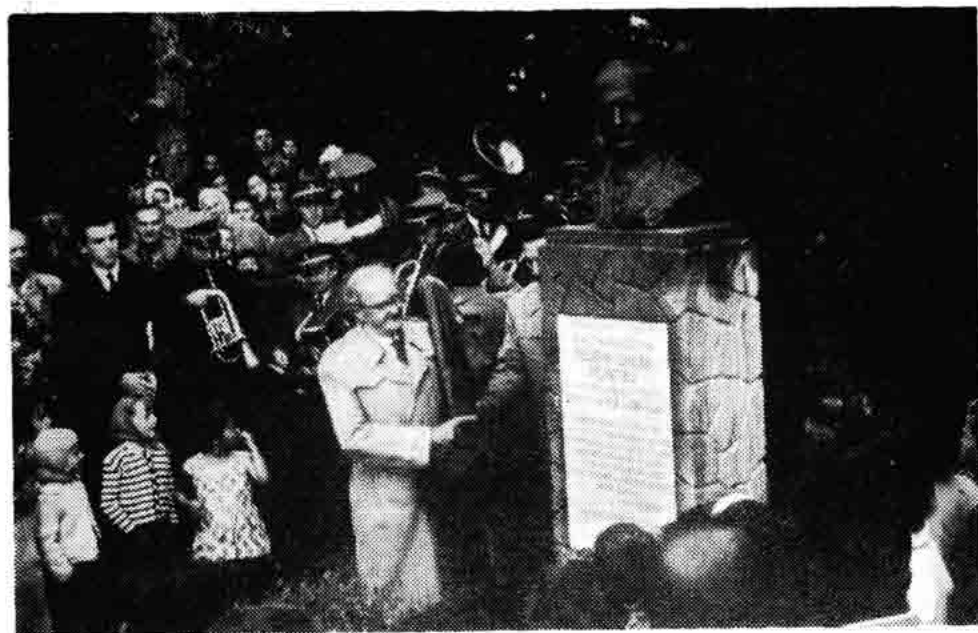
¹⁵ R. F. Barbalčić: Vatroslav Cihlar. POMORSTVO, 1968, br. 1—2, str. 58.

¹⁶ Ib.

¹⁷ Sojat, o.c.

¹⁸ Barbalčić, o.c.

Sl. 174 — Književnik Gustav Krklec otkriva u parku Art 5. VII. 1962. spomenik književnika Milutina Cihlara Nehajeva.

Sl. 175 — Velika vrata s dijelom istočnog bedema (oko 1930.)